

Handwritten signature

SERİ B

CİLT XIII

SAYI 1

1963

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ORMAN FAKÜLTESİ
DERGİSİ

PINACEAE FAMILYASININ YENİ CİNSİ : KATAYA
(**CATHAYA** Chun et Kuang)

Yazan :
Dr. Burhan AYTUĞ

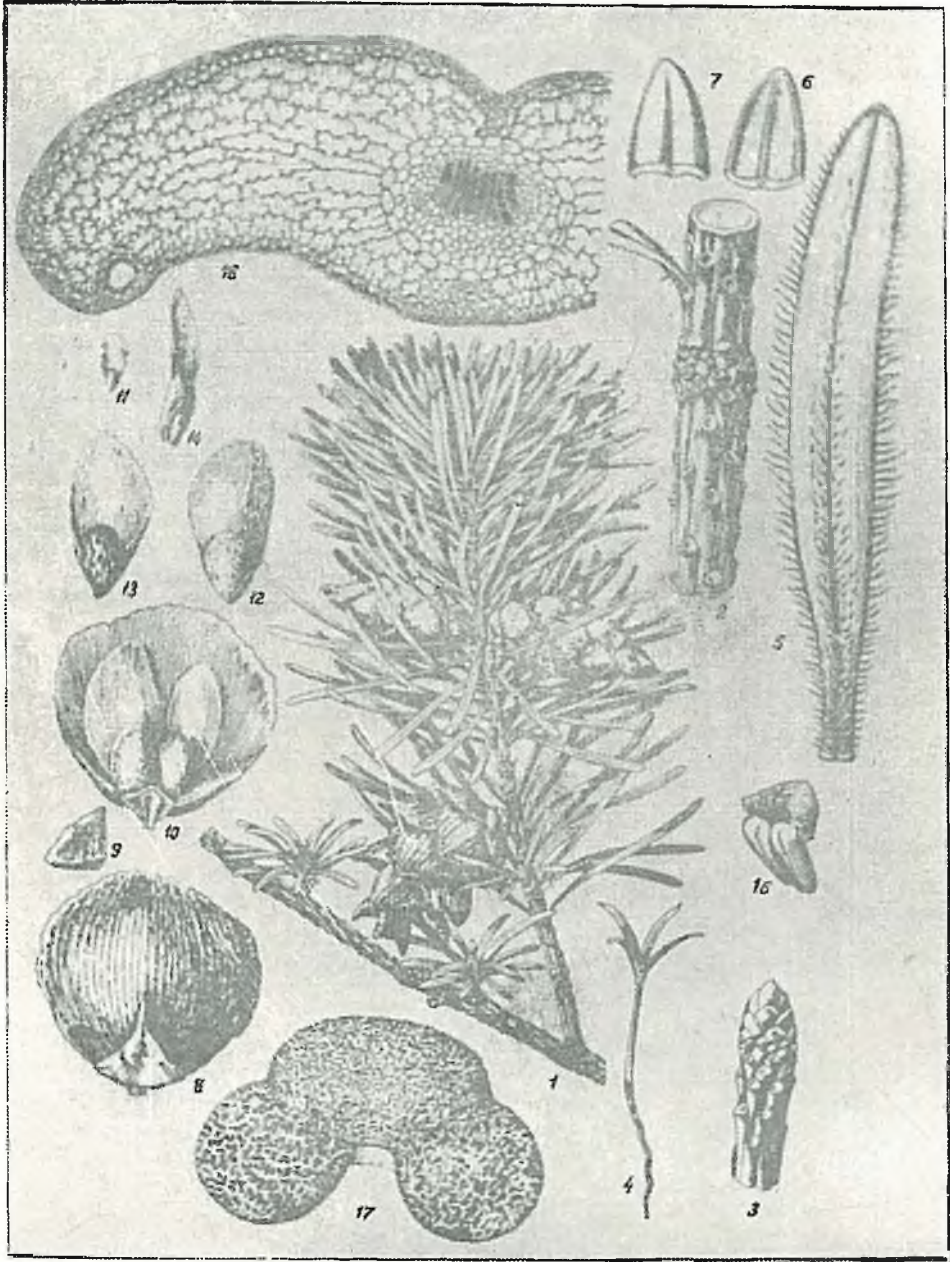
"Keteleeria Loehri Engelhardt et Kinkelın" ilk defa Almanya'da "Main" vadisinin iç kısımlarında rastlanmış, Üst Pliocen'e ait fosil bir tür olarak tanımlanıyordu. Bu tür Tersiyer Formasyonunda geniş bir sahada yaygın vaziyette yaşamış, fakat sonradan Conifer'lerin Pseudolarix ve Metasequoia cinsleri gibi Buzullařma Devirlerinde Avrupa'da inkıraz etmiş bir örnek olarak kabul edilmekte idi.

Bu örneğın bugün Çin'de yaşayan diğeri iki türünün daha bulunarak tavsif edilmeleri sonucunda, biri fosil, diğeri ikisi recent üç tür halinde Keteleeria'nın değıl, yeni bir cinsin mensupları olduğu anlaşıldı. Bu cins CATHAYA Chun et Kuang dır.

Cathaya hakkında rastladığımız ilk makale rusca ve lâtince olarak 1958 yılında Sovyet Sosyalist Birleřik Cumhuriyetleri Botanik Cemiyeti'nin neşriyatıdır (Botanical Journal, Moscow, April 1958, vol. XLIII/4, pp. 461 - 470, 10 pl.). Aynı derginin yazıları arasında Cathaya odununun anatomik etüdüne ait rusca bir yazı da bulunmaktadır (A. -A. YATSENKO - KHMELEVSKY et E. -V. BUDKEVICH, On the Wood Anatomy of Cathaya argyrophylla Chun et Kuang (Pinaceae) pp. 477 - 480, 6 fig.). Daha sonra 1959 da GAUSSEN "Revue Forestière Française" de Cathaya'yı botanik vasıfları ile tanıtır (Un Nouveau Genre de Conifères : Cathaya, Rev. Forest. Fr., Nancy, Juil. 1959, no. 7, pp. 548 - 550, 1 pl.).

Gerek taksonomik önemi ve gerekse park ağacı kıymetini gözönünde tutarak, Pinaceae familyasının bütün genel vasıflarını benliğinde bulunduran bu yeni cinsin botanik özelliklerini burada kısaca hülâsa etmeği uygun gördük:

Cathaya cinsi örnekleri 20 metre boy ve 40 santimetre çapı aşabilen boylu ağaçlardır. Kabuđu kül renğinde olup, yaşlı fertlerinde gayri muntazam çatlaklar ihtiva eder. Dallanma Tsuga'larda olduğu gibidir. Kısa sürgünler (brachyblast) yoğtur; iğne yaprakları doğrudan doğruya uzun sürgünlerden çıkar. Uzun sürgünler, az aktif büyüme yapan tek bir terminal tomureuk ihtiva eden "mesoblast" ve çok aktif büyümeyi sağlayan birçok terminal tomureuk ihtiva eden "oxiblast" uzun sürgünler olmak üzere iki çeşitir. Taze sürgünler tüylüdür. 4-5 cm. uzunluğundaki iğne yapraklarının uçları kertiksizdir, Tsuga'ninkilere benzer. Yalnız, bazı Tsuga türlerinde görülen yaprakların kenarlarındaki dişler bulunmaz; bunların yerine tüyler mevcuttur. Bu tüyler cinsin kendisine has morfolojik bir özelliktir. İğne yapraklarında,

Cathaya asyrophylla Chung et Kuang

1. Kozalakları havi bir dal ($\times 0,5$); 2. İğne yaprakları dökülmüş bir sürgün ($\times 1,6$); 3. Terminal Tomurcuk ($\times 1,6$); 4. Fidecik ($\times 0,5$); 5. Tamamile inkişaf etmemiş bir iğne yaprak ($\times 1,6$); 6 ve 7. Genç bir iğne yaprağın ucunun alttan ve üstten görünüşü ($\times 1,6$); 8. Karpel ve braktenin — dış pulun — sırttan görünüşü ($\times 1,6$); 9. İki adet kanatlı tohumu havi karpelin içten görünüşü ($\times 1,6$); 10. İki adet kanatlı tohumu havi karpelin içten görünüşü ($\times 1,6$); 11. Kanatlı tohum ($\times 0,5$); 12 ve 13. Tohumun iki yüzünün görünüşü ($\times 1,6$); 14. Kanatlı tohumun yandan görünüşü ($\times 1,6$); 16. Etamin ($\times 3,5$); 17. Polen ($\times 350$); 18. Mümbit dallara ait bir iğne yaprağın enine kesiti ($\times 42$).

(Gausson)

Gökarnarlarda olduğu gibi, iki adet marjinal reçine kanalı vardır. Etaminler Pinus ve Picea'ların etaminleri gibidir. Polenleri bir çift iyi tebarüz etmiş baloncuklar ihtiva ettiklerinden. Abies, Keteleeria, Pseudolarix ve Pinus polenlerine benzer. Kozalakları Tsuga kozalaklarını andırır. Tohum Picea tohumu gibidir. Fidecikleri belirli olarak Tsuga'nınkiler tipindedir.

Odunu makroskopik görünüşü bakımından Picea ve Pseudotsuga odunlarına benzerse de anatomi yönünden bazı özellikler arzeder : Traheidlerde helezonlar bulunur. Reçine kanalları mevcuttur. Öz ışınları heterojen olup transversal traheidlerin zarları dişlidir. Boyuna traheidlerdeki kenarlı geçitler tek sıradır, nadiren çift sıralı bulunurlar. Öz ışınları ile traheidlerin karşılaşma yerlerindeki basit geçitler piccoid tiptedir.

Bu yeni cinsin ortaya çıkmasına sebep olan iki türden Cathaya argyrophilla Chun et Kuang, Çin'in Kuan-Si taraflarında Lungsheng Hsien orman mntikasında; diğeri, Cathaya nanchuanensis Chun et Kuang ise Nanchua Hsien'de Setchuan mahallinde bulunmaktadır. Fosil örneği ise Cathaya Loehri (Engelhardt et Kinkelın) Chun et Kuang adını almıştır.

Cathaya'nın yukarıda özetini yaptığımız özelliklerini gözönünde tutarak Pinaceae Familyası'nın diğeri cinslerle mukayeselerini toplu bir şekilde yapabilmek maksadile aşağıdaki tabloyu veriyoruz: bu tablo yeni örneğin hangi cinslere daha yakın olduğu ve hangilerile müşterek vasıflar taşıdığı hakkında bilgi vermektedir.

Cathaya'nın önemli özellikleri	Cathaya'nın özelliklerine uyan vasıflar (x)								
	Abies	Picea	Keteleeria	Tsuga	Pseudotsuga	Larix	Pseudolarix	Cedrus	Pinus
1. Mezoblast sürgünler	—	—	—	—	—	X	X	X	X
2. Oxiblast sürgünler	X	X	X	X	X	—	—	—	X
3. Tüylü taze sürgünler	X	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Tüylü iğne yapraklar	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5. İğne yapraklarda iki reçine kanalı	X	X	—	—	X	X	X	X	X
6. İyi tebarüz etmiş iki baloncuklu polen	X	—	X	—	—	—	X	—	X
7. Polen büyüklüğü (~ 85 mikron)	90	80	85	65	90	75	60	60	50
8. Fidecik şekli	—	—	—	X	—	—	—	—	—
9. Odunun makroskopik yapısı	—	X	—	X	—	—	—	—	—
10. Odununda mevcut reçine kanalı	—	X	X	—	X	X	—	—	X
11. Traheidler helezonlu	X	X	—	—	X	—	—	—	—
12. Öz ışınları heterojen	—	X	—	X	X	X	—	X	X
13. Transversal traheidlerin zarları dişli	—	X	—	—	—	—	—	—	X
Müşterek vasıfların sayısı	6	8	4	4	6	5	3	3	7

Tablonun tetkikinden de anlaşılacağı gibi Cathaya cinsi önemli 13 özellikten 8 inin müşterek olması ile Picea'ya en yakındır.